

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Főszerkesztő és laptulajdonos:	Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Előfizetési ár: Égész évre 3 ft Fél évre 1.50.	DR. KOMLÓSSY FERENCZ.	BUDAPEST VI., Érsek-utca 2. szám.

TARTALOM: Amikről nincs törvényes intézkedés. Váczy István. — Deák Ferencz és az 1867. kiegyezés. Gyórfy János. — A tanfelügyelői intézmény. Bobory János. — Irodalom és művészet — Vegyesek. — Rövid hírek. — Hirdetések.

Amikről nincs törvényes intézkedés.

— Ő Nagyméltósága a kultuszminiszter úr szives figyelmébe. —

Szó sincs róla, hogy ami emberi, az nem lehet tökéletes, mivel még a legjobbnál is képzelhető jobb. Az emberi mű lehet hiányos, amit fontosságában fokoz, ha az a hiány érzékeny hátránnyal van összekötve, vagy ami olyan, hogy okvetlenül megoldást követel. Aki a magyar népoktatásügyi törvényeket olvasgatja, nem egy helyütt bukkan ilyen fogyatkozásokra; ezuttal bátorkodom a figyelmet egy néhányra terelni, hátha haszon lesz belőle.

1. Az 1891. évi 43. t. cz. 9. §. igen humanusan gondoskodik árváinkról, sőt a teljesen szülőtlén árvákról még az esetben is, amelyben az 1875. évi XXXII. t. cz. 26. §. azt megtagadta, t. i. ha a szülő a nyugdíjogosultságot elvesztette. Az ilyen — a §-ban specifikált — szülőtlén árva 3 éves korától, tehát hogy kisdédóvköteles lett, árvaházban neveltetik, esetleg valamely rokon, avagy gyámnál hagyatván, ha azok anyagilag, mint erkölcsileg elég garanciát nyújtanak az elvállalt kötelezettségekre nézve. Am ami a bökkenő, az az, hogy ennek az állami, az országos tanító nyugdíj alapból nyújtandó segélyezésnek évére, hogy meddig tart? — nincs intézkedés. Erre vonatkozólag ugyanis az 1891. évi hivatkozott törvény szakasza röviden csak azt az akadémikus megjegyzést teszi: »neveltetésük tartama alatt«. Ez a megjegyzés vajmi tág értelmű. Valakinek a neveltetése már 10—12 éves korában megszűnhetik, de eltarthat 25 éves korig, aszerint pl. amint szolgálni megy, avagy tudományos pályára készül. Erre nézve az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 46. §-a azt mondja: »16 éves korukig«, ugyanugy a 146. §; ám ez az intézkedés a nyugdíjtörvény megalkotása után hatályon kívül helyeztetett, mely utóbbi törvény mit sem, az 1891. évi pedig csak az idéztem »neveltetésük tartama alatt« kifejezéssel adja meg az árváknak adandó segély időtartamát. Ebből azonban alig lehet eligazodni. Ha akarom vemhes, ha akarom nem; legjobb esetben is a miniszter jóindulatától függ.

A 16 éves kor még megjárta, mert az illető árva ezen korban már kenyérkereső lehetett, tehát ezen idő a neveltetésre, ha az alatt a felügyelet, a támogatás nélkülözhetlen szükségét értjük, még transit, persze szó sincs arról, hogy hivatalnoki pályára léphetett volna, ha csak pártfogóra nem akadt, aki segélyezte; de a mai kétes helyzet ennél nemcsak hogy rosszabb, sőt tarthatatlan. Mi volna a leghumánusabb intézkedés, mint ez: addig nevelni az illető árvát, míg biztos kenyérhez nem jut, s ha esetleg kiváló tehetség és szorgalom jelei mutatkoznak nála, oda hatni, hogy állami ösztöndíj segélyével folytathassa tanulmányait akár valamely tudományos pályán, akár egyebütt, teszem ipari téren, megmaradván az illető árvaháznak a felügyeleti s az a joga, hogy ha ok adja elő magát, a miniszternél indítványozza az ösztöndíj megvonását, mikor is az illető további sorsát önmagának tulajdoníthatná. Ennyit megérdemelnek árváink, kiknek atyái a nemzet fiainak nevelésében talán évtizedeken keresztül végeztek a sziszifuszi munkát. S ha az 1891. évi 43. t. cz.-nek éppen az árvák érdekében tett intézkedései vívták ki az érdekeltek halálját, tanügyminiszterünk e lépését illetően újabb tettével fényesen örökítené meg. A katonárváknak — akár mily fokon — felnevelésére alapítványok, iskolák léteznek: nem érdemelnék-e meg a hasonló intézkedést a tanítók gyermekei, hiszen ha a véderő kifelé, az iskola befelé védi meg a hazát, tehát a haza védelmében e két tényező egyformán fontos, mi több, a tanítóság e nemű hivatását állandóan teljesíti: tehát az elismerésre, mely azon osztályt a haza védelmére való önfeláldozás elismerésképpen érdemesíti, nemcsak annak idején, de folyton-folyvást állandóan rászolgál. Elvégre is a hazafias szellemben működő tanító árvája nagyobb jogot formálhat az ösztöndíjakra, mint a Babes Vinczék, akiket állami kenyéren nevelnek fel el-lenségeinkké.

2. Ha a tanító munkaképtelen lesz, nyugdíjat kap, úgy rendelik ezt nyugdíjtörvényeinek, míg ha nyugdíjba lépés előtt szenderülne jobblétre, úgy övéi segélypénzt nyernek. Már most az a kérdés

merül fel, vajjon a hátramaradtak, ha veszem, apjuk nyugdíjas-korban halt el, ennek a már kinyert nyugdíját huzzák-e tovább is segély- illetve gyámpénz fejében, avagy rájuk a nyugdíjtörvény azon szakaszai mérvadók, melyek az elhalálozás esetére vonatkoznak? Mert nagy különbség van a két alternatíva között! Például felveszek egy tanítót, akinek 300 frt nyugdíjjogosult fizetése, felesége, 3 gyermeke van s aki 20 évig működött. Ez, ha 20 évi tanítás után nyugdíjba tér, kap: $60\% = 180$ frt; ha 20 évi működés után mint nem nyugdíjas hal el, ugy özvegye kap az 1891. évi 43. t. cz. 5. §. szerint $50\% = 150$ frt, a 8. §. szerint a 3 gyermek 150 frtnak $\frac{3}{6}$ részét = 75 frt + 150 frt = 225 frt. Ez a differenzia, mely itt évi 45 frt, tehát nem is megvetendő, azzal arányban nő, amint a tanítónak nagyobb volt a fizetése, avagy amint a hátrahagyott árvák száma több. Mi következik ebből, ha nem az, hogy arra a családra nézve sokkal előnyösebb, ha a 20 nehéz éven át kenyérkereső apa mielőtt nyugdíjba lépne, elhal. Ez a tagadhatlan tény ugy morális, mint ethikai szempontból nagyon kritikán alul áll, mert ki áll jól azért, hogy az övéért rajongó szeretettel viseltető apa nem áldozza fel önkezüleg életét, tudva azt, hogy az ezen tettével nyerendő előnyösebb segély- illetve gyámpénzzel övének sorsát tőrhetőbbé teszi, míg ha penzióba kerül, a kevesebbel talán csak az éhenhalástól szabadul! Iszonyu hálátlanság a társadalom részéről, ha ily ferde intézkedés, inkább, — megfelelő törvényes intézkedés híján halálba zavarná azt, aki súlyos munkája után a tisztas nyugalomra annyi jogot vívott ki magának. Olyanformán jönne ez ki a további munkára képtelen szegény tanítóval szemben, mint mikor az ember a már egyszer kifacsart citromnak héját szemétdombra veti.

Kimondatni szeretnők, hogy a nyugdíjas állapotban elhalt tanító özvegyei és árvái a halálozás után a segély- és gyámpénz tekintetében az 1891. évi XLIII. (43) t. cz. 5. illetve 8. §. szerint részesüljenek.

Annál is inkább kivihető ez, mivelhogy a törvény alapját képező reális számítások az esetre is biztosítékot nyújtanak, ha a kamatok kiadása ily esetekre tartatik fenn. Ezt a kiadási többletet a nyugdíjalap, melynek tőkéje innen-onnan 10 millió frt, évi bevétele (800 ezer frt) pedig az évi kiadáshoz viszonyítva magas arányt jelez, minden megrázkodás nélkül elviselhetne. Minthogy pedig ez az átmeneti intézkedés t. i. az, hogy az érdekelt a férj, avagy apa halála után kérelmez s mig e kérvény a miniszteriumnál elintéztet nyer, időt igényel, az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 140. §. és az 1893. évi XXVI. t. cz. 1. §. ekként lenne kibővitendő: »... illetve, ha nyugdíjas állapotban történt az elhalálozás, annak nyugdíját«, — majd ennek megfelelő folytatásaképen: hogy a fentebbi módon újra kiszabandó segély illetve gyámpénz fél év mulva tétetik folyóvá.

Ez a rendelkezés mig egyrészt világosságot teremtene, kötelező egyöntetűséget szülne, másrészt

a visszamaradtaknak jövőjét tenné biztosabbá. *Vajha a nyugdíjtörvény revíziójakor §§-ba öntetnék az a humanus eszme, hogy az életben lévő tanító-anya árvái is segélyeztetnének!*

3. Az előző ponttal mintegy társul az itteni észrevétel. Az 1875. évi XXII. t. cz. 14. §. így szól:

»A tanító felesége elveszti nyugdíját, ha újra férjhez megy (a férjnél lételem idejére), esetleg két évi végkielégítést kap, de ha második férje elhal, ismét élvezi a felfüggesztett nyugdíjat (illetve segélyt avagy gyámpénzt), természetesen akkor, ha a házasság előtt a két évi végkielégítést nem vette igénybe. Minthogy pedig ennek az intézkedésnek más indoka nem lehetett, mint az, hogy az özvegy újra kenyérkeresőhöz jutott, önként merül fel a kérdés: mi lesz az árvákkal? Vajjon ezek is elvesztik-e az időre, míg mostoha apjukban új fenntartót bírnak, az édes apa után huzott gyámpénzt? vajjon ők is nyerhetnek-e két évi végkielégítést? s ha a mostoha elhal és a végkielégítést nem vevék igénybe, a beszüntetett gyámpénzt újra élvezik-e tovább? mely naptól? Ennek a kételynek az eloszlatására nem elég az a lakonikus megjegyzés: mivel a törvényekben nincs arról szó, hogy az árvák ily esetben külön elbírálás alá esnének, tehát megtartják a már kinyert előnyt; a magyar, egyáltalán a törvények olyan alkotásoknak bizonyultak, ahol a kibuvó gyakori; mivel pedig ezt a kibuvót nem óhajtanók érdekeink ellen igénybe vétetni, azért kérünk határozottságot.

Szerény nézetem az, hogy az árvák gyámpénze nem szüntethető be, mert a törvénynek amaz intenciója, amiért azt nyújtotta — a neveltetés és fenntartás akkor is megvan, ha esetleg mostohára tettek szert, bár a sorsuk talán enyhült, ám ehhez senkinek semmi köze, éppen ugy, mint nem veszik tekintetbe, ha egyik-másik nyugdíjba lépő özvegy és árva tisztességes magánvagyonnal rendelkezik; cuique suum! Másrészt nem lehetnek-e az árvák kitéve annak, hogy mostohájuk az ily személyhez fűzött vélelemnek típusa, aki mostoha gyermekeiért áldozni nem akar, azokkal nem törődik, tehát proletárokká, naplopókká nőnek fel, míg ha gyámpénzük kiadatik, megmarad az 1891. évi XLIII. t. cz. 9. §-ban kontemplált ellenőrzési jog s az a lehetőség, hogy a neveltetés körül észlelhető kötelességmulasztás esetén a gyámpénz megvonassék, hogy a nevelés és fenntartásról árvaházban legyen gondoskodva. Amennyire azonban ez a gyámpénz mégis megvonatnék azon időre, melyre az anyától, — a kiskoru, önmagokkal tehetetlen gyermekek érdekében sem volna megengedhető, hogy mint az anya, két évi végkielégítésben legyenek részesíthetők, mert könnyen előállhat azon eset, hogy második atyjukat még oly korban vesztik el, mikor a gyámpénzre további neveltetésük és eltartásuk céljából nemcsak szükségük van, de arra különben fiatal éveiknél fogja jogosítottak is volnának; de előállhat azon eset is, hogy (ami nem is ritka) az újra férjhez ment anya megfedkezik előbbi házasságából származott gyermekeiről, avagy a mostoha apa, mikor már zsebre

dugta a két évre eső végkielégítési összeget, tudni sem akar mostoha gyermekeiről. Ilyen esetekben csak a koldustarisznya lehetne a fentartójuk.

(Vége köv.)

Váczy István.

Deák Ferencz és az 1867-ki kiegyezés.

(Felolvasatott a Budapesti V. kerületi Szemere-utcai iskola 1894. jun. 8-án koronázási emlékünnepegyén.)

Igen tisztelt Tanító-testület!

Kedves Tanítványaink!

Budapest fő- és székváros tek. Tanácsa és Törvényhatósága rendeletéből kifolyólag minden év június 8-át ezentul az iskolák növendékei is meg fogják ünnepelni. A főváros nemesen gondolkozó hatóságának intézkedése abban leli magyarázatát, hogy az évről-évre megújuló eme ünnepély nagyobb arányaival maradandóbb benyomásokat alkosszon a ti gyermeki lelketekben. Hogy erre miért és mennyiben van szükségetek, azt meg fogjátok érteni abból, a mit itt most el fogok nektek mondani e mai nap jelentőségéről.

Mindannyian tudjátok, hogy ti magyar gyermekek vagytok. Azt is tudnotok kell, hogy a ti korotokban — a gyermekkorban — szüleitek és tanítóik töletek egyebet nem kívánnak, mint szorgalmas tanulást, hogy felnővén, tanult, művelt és hasznos polgárává váljatok a mi édes hazánknak, Magyarországnak. Csak ugy lehet a haza nagygyá. ha polgárai tárultak és műveltek!

Hogy azonban a műveltségre tegyetek szert, az iskola sok és bő ismeretet ad nektek. hogy felnőtt korotokban azoknak hasznát vegyétek. A mit itt az iskolában tanultok, azok között egyik legfontosabb ismeret az, melyet hazánkról, Magyarországtól történetéből megtanultok. Minden magyarnak legelső kötelessége ismerni hazáját, mely haza minden fiát annyi sok jótéteményben részesíti. Itt születünk, itt élünk! Ez a haza lát el mindnyájunkat testi és lelki táplálékkal. Igen természetes tehát, hogy a sok jóért hálával is tartozunk édes hazánknak. Ti, mint tanuló gyermekek ugy róhatjátok le e hálátokat, hogy tanulás által iparkodtok megismerni és lelketekhe vérsni a haza történetét, megismerni azon dicső nemzet ezer éves életét, mely jó és balszerencse között fentartotta számunkra Magyarországot, mindnyájunk édes hazáját.

Az iskolában, s később az életben bővebben meg fogjátok ismerni s tanulni a magyar nemzet történetét. Most csak a mai nap fontosságát, mint egy nagy horderejű történeti esemény évfordulóját, fogom veletek megismertetni.

A magyar nemzet élete nem volt mindig oly nyugalmas s nem élt mindig oly békés napokat, mint mostanában. Igen sokszor ellenség dulta e hazát, pusztította a magyar nemzet jólétét és szabadságát s alattomos fondorkodásaikkal arra törekedtek, hogy a magyar nemzet békés életét és fejlődését feldulják, a magyar nemzetet önállóságától és szabadságától megfosztják, egyszóval: a magyart a földszinéről eltörüljék. De mindig akadtak jó hazafiak, kik életükkel és vérükkel is ké-

szek voltak a szeretett hazát megmenteni; az ilyen nagy hazafiaknak köszönhetjük, hogy édes hazánkat a mi számunkra megmentették s ez a mi szeretett hazánk most oly erős és virágzó, mint a mi ilyen ezer éves fenállása óta nem sokszor volt.

Nem nagyon régen — ezelőtt mintegy 50 esztendővel a mi hazánk nagy átalakuláson ment keresztül. Más országokban már régebben érvényesült ez az átalakulás, mely a szabadság és egyenlőség alapján a nemzetek boldogulását óhajtott elérni. A magyar nemzet is ki akarta az őt joggal megillető részét venni s a sok százados alkotmány megerősítésével 1848-ban olyan üdvös törvényeket alkotott, melyek hazánk mai boldogulásának alapjául szolgáltak. De voltak ám ekkor is irigyeink, kik Magyar hazánk békés fejlődését nem jó szemmel nézték s azt mindenféle módon és eszközökkel megakadályozni törekedtek. Sikerült is az elégedetlenség és békétlenkedés viszályát felkelteni annyira, hogy a magyar nemzet kényszerítve lett jogainak megvédelmezésére fegyvert ragadni. Dicsőség és siker kísérte jó darab ideig a magyar nemzet igazságos fegyverét, de a zsarnok ellenfél más hatalmasokkal szövetezve oly nagy erőt tudott kifejteni, melynek ellent állani még a magyar vitézség sem volt képes. A magyar nemzet legyőzött s teljesen ellenségei önkényének lett kiszolgáltatva. A mi ezután következett, az a magyar nemzet életének egyik legszomorubb korszaka. Teljesen el lett nyomva a magyar. Hazánkat önállóságától megfosztották s Ausztria alárendelt tartományává tették. Az egész országban német szó hangzott s még az iskolákban is németül kellett a magyar gyermeknek tanulnia. Valóban szomorú időszak volt ez. de mint azelőtt, ugy most is adott a Gondviselés hazánknak egy oly férfit, ki lángoló hazaszeretete és mély bölcsességével fenn tudta tartani s ápolni a nemzetben a reményt egy jobb jövő iránt.

Ez a nagy férfiú *Deák Ferencz* volt. Ővé az érdem és dicsőség, hogy a nemzet el nem csüggedt, hanem türelemmel várta sorsa jobbra fordulását, a mi az ő bölcs intézkedései következtében meg is jött. s így hazánk mai nagyságának és jólétének alapját ő vetette meg. Érdemes arra, hogy minden magyar gyermek bővebben megismerje e nagy ember élete folyását.

Deák Ferencz 1803. október 17-én született Söjtör nevű kis faluban Zalavármegyében. Anyját csecsemő korában, apját 5 éves korában elvesztvén, mint kis gyermek teljes árvaságra jutott. De azért nem volt még sem egészen elhagyatva, mert nemeslelkű nagybátyja őt atyailag szerette s neveltette és gondját viselte. Deák Ferencz mint iskolás gyermek nem igen könnyen tanult, de azért még sem ment el kedve a tanulástól; megkettőzött szorgalommal iparkodott tanuló társait utolérni. Mig társai játszottak, addig ő tanult s a kitartás és szorgalom végre meghozta gyümölcsét! Deák Ferencz első lett társai között, mig azok, kik kezdetben fölülmulták, mivel elbizakodtak s szorgalomban hanyatlottak, messze elmaradtak tőle.

Azonban nemcsak a tanulásban és szorgalom-

ban mutatott jó példát; példás volt magaviselete is. Tanítói szerették szelidsége- és engedelmisségeért. Így növekedett Deák Ferencz testben és lélekben s Isten és emberek előtt való kedvességben. Miután tanulmányait bevégezte, ügyéd lett Kehidán Zalavármegyében, hol csakhamar kivívta az egész megye általános tiszteletét, míg végre nagybátyja Deák Antal maga helyett követnek küldötte fel őt a pozsonyi országgyűlésre.

Abban az időben, mikor Deák Ferencz az országgyűlésen első ízben elfoglalta helyét, nevezetes napjai voltak Magyarországnak. A nemzet nagy férfainak első dolguk az volt, hogy a magyar nyelvet szent jogaiba visszahelyezzék; mert tudták, hogy a mely nép nyelvét elhagyja, megszűnik nemzet lenni. Végre kivívták, hogy a magyar király magyar nyelven szóljon a nemzethez, hogy a törvényeket magyarul írják, hogy a magyar ifjúságot magyarul oktassák. Ez időtől kedve Deák Ferencz azon országos nevű férfiak közé tartozott, kinek szava az országos dolgokban döntő befolyással bírt. Nagy része volt az alkotmány kivívásában; de mikor látta, hogy békés uton nem lehet az ellenféllel megegyezni, visszavonult a köztevékenység mezéjéről s a szabadságharc lezajlása alatt és után kis birtokán élt.

A szabadságharc elnyomtatása után szomorú idők következtek. A nemzet legderékabb fiai közül számosan kivégeztettek, sokan börtönben szenvedtek, vagy katonának hurczoltattak idegen földre. A győzelmes ellenség úgy bánt az országgal, mint meghódított tartománnyal: megfosztották szabadságától, önállóságától sőt még nyelvétől is eltiltották.

Azoknak, kik Magyarországot a szabadságharc leveretése után el akarták örökre temetni, sok és sokféle fegyverük volt. A magyar nemzet kezében csak egy fegyver maradt, melylyel az országot a végpusztulás ellen védelmezhetné. De ez az egy fegyver az igazság volt! A magyar nemzet a fegyvert Deák Ferenczre bízta s Deák ezen fegyverrel győzött. Néhány év mulva ugyanis az Osztrák birodalmat és az uralkodó házat nagy és súlyos csapások érték. Az olaszok és francziák ellen 1859-ben, a poroszok és olaszok ellen 1866-ban viselt háborúk szerencsétlenül ütöttek ki. A király belátta, hogy mily veszedelembé sodorták őt és birodalmát rossz tanácsadói, elhívatta magához Deák Ferenczet és uralkodói pályájának további irányát az ő bölcs tanácsa szerint változtatta meg.

Deák Ferencz terve szerint létre jött a nemzet és az uralkodóház között a kiegyezés, a mely majdnem 300 évig tartó viszálykodásnak vetett véget. Számptalan harcban küzdött hiába Magyarország, hogy alkotmányát és függetlenségét visszahódítsa, és most visszahódította Deák Ferencz egymaga, békés uton, az ő bölcsessége által. S ez a férfi, a ki nemzetünk történetében ily országos nagy dolgokat vitt véghez, a legegyszerűbb, a legszerényebb ember volt. A hiúság vagy elbizakodottság egy szikráját sem tűrte meg lelkében. Egyszerű volt ruházata, egyszerű volt életmódja. A gyengékkal soha sem érezte, hogy ő

az erősebb. A téllenséget és a pazarlást gyűlölte; soha sem költött többet, mint a mennyi jövedelme volt. A szegényeknek és árváknak jóltevő atyja volt; nem volt gazdag ember, mégis sok emberen segített. Soha nem tett haszonlesésből semmit, előtte első és legszentebb volt a haza.

Ilyen volt az a nagy ember, a ki határtalan hazaszeretete és mély bölcsességével ki tudta vinni azt, hogy a nemzet kibékült királyával. A nemzet hallgatott Deák Ferencz szavára; hű maradt régi alkotmányához, melyért annyit szenvedett a nemzet s a küzdelem eredménye lett, hogy az igazság győzött. Az igazság diadalának ünnepét a magyar nemzet 1867-ben június 8-án ülte meg, a mikor visszaállították Magyarország szentesített törvényeit s megkoronázták I. Ferencz Józsefet, felséges urunkat, atyailag uralkodó királyunkat s felséges nejét Erzsébet királynét.

Ez a nap, 1867. június 8-a, nagy ünnepnapja a magyar nemzetnek. Azóta nemzetünk, a legjobb és legkegyesebb alkotmányos király uralkodása alatt, a felelős magyar miniszterium által kormányozva, semmi áldozattól sem riad vissza azon nemes törekvésében, hogy Európa művelt nemzetivel versenyt haladjon.

Felsőleges királyunk pedig, kihez a nemzet minden fia a szeretet és hódolat érzelmeivel ragaszkodik, szereti a magyar nemzetet, s atyai szeretetének oly számos jelét adá már, hogy sok volna elszámolni.

Tehát a mai nap, június 8-a évfordulója azon történelmi nagy napnak, melyen a magyar nemzet mostani boldogságának alapja lett megvetve, alkotmánya megszilárdítva s jóra vezető törvényei a jó király megkoronázása által megerősítve. Ha felnőttök jobban meg fogjátok érteni e nap jelentőségének nagyságát. De hogy mint iskolás gyermekek is lerójátok némileg a mai nap iránt magyar gyermekekhez illő kegyeleteteket, kiáltások velem együtt egy szívvel, lélekkel:

Éljen a király!

Győrffy János.

A tanfelügyelői intézmény.

Midőn az 1868-ik év elején boldogult báró Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter a közoktatásügyről szóló törvényt a szakügyi osztályban tárgyalás alá bocsájtotta, élénk emléken van még most is a vita folyama, de emléken van Dr. Schwarcz Gyula európai hírtudós és paedagógus fejtegetése különösen akkor támasztott azon aggálya, hogy a tanfelügyelői intézményre vonatkozó § először nem nyújt eleghendő garantíát a hitfelekezetek számarányához mért kinevezésekre; másodsor nem nyújt garantíát arra, hogy ezen állások szakképzett paedagógusok által fognak betöltetni. Aggódo tudósunknak teljesen igaza volt: igaza volt első esetben a felekezetek számarányát tekintve, mert p. o. mi róm. katolikusok körülbelül 4 millió többségben vagyunk az összes vallásfelekezetek felett, s ha a tanfelügyelő urak vallását ügyesen kitapintani

szerencsések lehetünk, arra a fájdalmas meggyőződésre fogunk jutni, hogy a róm. kath. vallásnak sokkal kevesebben vannak, mint a más vallásfelekezetűek. Mi az oka e tűneménynek? Semmi más, mint a Tisza Kálmán által alkotott szellem, melyből kifolyólag, ha egy református ember egyebet nem tudna a világon csak fűzfa sipot csinálni, már akkor hetekig, hónapokig kürtölik, hogy ilyen meg olyan okos ember, derék hazafi, tudományos férfi, kedves, takarékos, áldozatkész stb. s midőn a célbavett hivatalt elnyerte, több más érdeklődő férfiában felébred a vágy fürkészni, vajjon hol vannak az érdemek? rövid kutatás után feltűnik a fűzfa sip, mely igen rosszul van faragva és rosszul van megcsinálva.

Nó de nézzük a másodikat a szakképzettséget, van e ez? tisztelet a kivételeknek van, de nem sok! honnan is volna? Hiszen a tanító a kegyelmes urnak nem kell, mert nem bír az intelligencia körében kellő tekintéllyel, az adminisztratív teendőkhöz nem ért, nem visel kráglit, magas tetejű kalapot, keztyűt stb. Tehát, nem az a kérdés hogy pszichologus-e? hogy van e paedagogiai ismerete? bír-e a népiskolai életből elegendő praxissal? Node minek is volnának meg e tulajdonok a tanfelügyelőben, hiszen boldogult Trefort Ágoston midőn egyszer a szaktanfelügyelet végett meginterpelláltatott, így felelt »Ott veszem a tanfelügyelőt, a hol kapom.« Ez rettenetes válasz, ezzel utja van vágva a tanítók aspiratióinak, mert e kifejezéssel, mintha csak azt mondotta volna ő exellentiaja, hagyjatok nekem békét, hiszen midőn egy ilyen állás üresedésbe jön, 7 vármegye fő- és alispánja hajlong előttem, hogy azt pártfogoltjuk részére adjam. Hogy mennyiben igaz ezen állításom, mivel sem igazolhatnám jobban, mintha reprodukálom az 1889-ik év augusztus 20. megjelent »Magyar Génius« című folyóirat II. füzeté 30-ik lapján olvasható következő sorokat: »A törvény szigorubb végrehajtása és a felekezeti iskolákkal szemben tanusított bölcselkedő magatartás a tanfelügyelő gyarlóságában gyökeredzett, a mely eljárás saját személyes tulajdonságuk fogyatékoságában, képzettségök erényök hiányában lelte alapját; mert hát nemcsak egy végzett földes urat neveztek ki tanfelügyelővé, csupán azért, mert a főispán őt befolyásos megyei rokonság nógatására a miniszternek igen melegen ajánlotta, később Trefort is nagyobb súlyt kezdett fektetni arra, hogy csakis népnevelési szakértők állitassanak mint tanfelügyelők egy-egy megye élére, de a különböző barátságos kéznyomások elől elzárkózni sohasem volt képes. Hogy mi a különbség egy ily tanárból vagy tanítóból lett szakértő tanfelügyelő, meg egy amolyan dilettans tanfelügyelő munkaképessége közt, ezt Trefort maga is megértette, de nem volt képes a megyei áramlattal megküzdeni, mely ezen jelszó alatt »Az adminisztrációhoz is kell érteni a tanfelügyelőnek« kenyeret követelt egy vagy más gentrysógorság, komaság szorongatott helyzetben levő pártfogoltja részére; mintha bizony azt az adminisztrátiót, a melyhez a tanfelügyelőnek értenie

kell, nem lenne képes egy jeles tanítóból lett tanfelügyelő épugy elsajátítani, mint a hogy a valóban művelt alapos képzettségű megyei hivatalt viselt földbirtokosból lett tanfelügyelő, — mert hát ilyen is van hála az égnek elég — képes volt elsajátítani a tanügyi ismeretkört, a mióta tanfelügyelővé kinevezték.«

Ime e reprodukált néhány sor teljes bizonyítéka állításomnak, hogy tanfelügyelőinknek egy része nem paedagógus, hanem végzett földes ur, s még mit én tudom miféle protezsált egyéniség, ki roppant feszes magatartásával adja a parancsoló hatalmat a tanítóval szemben. Már szinte ismerik némely részöket a tanítók schablonszerű kérdéseikről, mert midőn belépnek az iskolába, keztyű, kalap félre tétele után egész méltóság-teljesen kérdik a tanítót, hány éves? hol végzett? mennyi ideje tanít? mi a fizetése? hány osztály van a keze alatt? Nos hát jól van ez így? Nincs!

Nincsen jól, mert ez a czim tanfelügyelő egy igen-igen magasztos szerepre teszi őt jogosulttá, órévé a test és szellem fejlesztésnek, ápolójává a vallás, erkölcs, nevelésnek, uttörőjévé nyelv és nemzetiség tekintetében a magyar állam eszméjének. De ezeken kívül van még egy főszerepe, az t. i., hogy a tanítók előtt ne mint felséges ur élet-halál ura legyen ismeretes, hanem a fiataloknak atyja, a korosabbaknak pedig mint barátja tűnjék fel; s ha e két irányban magához hódította, lebilincselte a tanítókat, paedagogiai szakismeretével, mit a praxis mezején szerzett, a gyengébbeket oktassa, tanítsa; hiszen attól kit az ember szeret még a feddés is jól esik és oktatás számba megy.

A szaktanfelügyelő, ha belép az iskolába nem azt mutatja először komoly arcczal a tanító előtt, hogy itt van egy ur, hanem azt, hogy itt van egy mester, kinek első feladata meggyőződni arról, hogy a szellemi összeköttetés tanító és tanítvány között milyen? A szaktanfelügyelőnek, ha iskolába lép nem az a célja, hogy rettenetes hatalmát valami uton-módon a szegény tanítónak tudtára adja, hanem az, hogy felvesz valami tantárgyat, s annak kezelésére a tanítót felkérvén, figyel a módszerre, vajjon a modern kor követelményeinek megfelel-e? A szaktanfelügyelőnek midőn községet látogat, nem szabad a nagy urak és plebánosok lakásait első sorban felkeresni, hanem az iskolát, igaz hogy az iskolában ebéd nincs, de hát ez a czim, hogy »Tan- vagy Tanoda-felügyelő« azt igazolja, hogy mindennek felett ennek kell lenni az elsőnek. A szaktanfelügyelő szíven hordván a nevelés ügyét, ott a hol több iskola és tanító van, mint a jó atya gyermekeit, úgy gyűjti össze a tanítókat, eszmecsere vagy valamely tananyag megvilágítása végett; mert ma már a tanító nem csak tanító, hanem kertész, torna-mester, orvos, méhész, sőt még Mauthner Ödön budapesti lakos, Isten kegyelméből plombázott here-magáruzó, magkereskedőnek is kinevezte már egynémelyiket.

Vannak jeles tanfelügyelők, elismerem, tisztelettel hajlok meg előttük, de hogy vannak dilettans egyének is ezen hivatalban, azt a fenn hivatkozott folyóirat és a multból személyi ismeret igazolja; mi-

nek folytán a tanfelügyelőség jelen szervezete, ha iskoláinkat nemzeti szellemben akarjuk fejleszteni fenn nem tartható, mert a mely vezér közkatonának szeretetét és bizalmát nem bírja, azt a harci téren nem a lelkesedés, hanem a rideg kötelesség készíti fegyvert fogni, mi által biztos vereséget szenved.

Igy állván a dolog, fiatal pályatársaim ne ringassatok magatokat azon reményben, hogy iparkodástok, szorgalmatok által valamikor ti is elérhetitek ezt a polczot, mert ehhez 52 vármegye főispánjának pártfogása szükségeltetik.

Bobory János.

Irodalom és művészet.

— **Beküldött művek:** Tompa Mihály költeményeinek folytatólagos 7—12 füzeté, ugyanoly eleganciával kiállva, mint az előzőek.

— **Dr. Schuster-Holzammer Bibliai történetek** magyarázata. Fordította *Végh Kálmán*, egri főegyh. áld. pap. (Eger, Lycaenum) 140 képpel és 4 térképpel. A szentírásban előforduló történeteket, kimagaslóbb eseményeket röviden előadván, azokat exegetikai, apologetikai, történelmi, földrajzi, természettudományi stb. alapon fejtegeti. Templomi, kiváltképen adventi oktatásokra, hit-tanároknak, hitoktatóknak nélkülözhetetlen, a kritika által minden dicsérettel elhalmozott páratlan mű. A munka 4 kötetben 114 ivre terjed, a végén négy ives betűrendes tartalomjegyzékkel. Az egész mű ára 12 frt, v. 48 s. c. A műhöz bekötési táblák is kaphatók.

— **Lélektan és gondolkodástan.** Középiskolai használatra írták *dr. Hajdu Tibor* és *dr. Zsoltványi Irén* pannonhalmi benczés tanárok. Kiadja a Szent-István-Társulat. Ára 1 frt 20 kr. A bölcsészettanárok örömmel fogják üdvözölni e kitűnő tankönyvet, melyet jól lelkiismerettel a legmelegebben ajánlunk.

— **Ezer év.** Ez a czime *Dr. Baróti Lajos*, az ismert történelíró egy újabb művének, mely igen díszes kiadásban, számos képekkel ellátva épen kapóra jelent meg most, midőn a tanintézetek a vizsgai jutalomkönyvek összeállításával vannak elfoglalva. A szerző e képekben a magyar nemzet történetéből elbeszéli az ifjúságnak, mi történt e hazában amaz ezer esztendő alatt, melynek leteltét most készülünk megünnepelni; elbeszéli az ifjúsághoz illő egyszerű ha gon, világos és nem virágos stílusban, de mégis bizonyos melegséggel, lépten-nyomon iparkodva felébreszteni a kis olvasóban a hazaszeretet. Igen szerencsésnek kell mondanunk a könyv illusztratív részét is. A harminczhét kép egytől-egyig híres mesterek művészek igen sikerült reprodukciója; így mindjárt az első kép *Rafael* »Attila és Leo pápáját« adja, a hatodik *Benczur*tól mutatja be *Vajk* keresztelését; a többi képek *Than Mór*, *Liczenmayer Sándor*, *Piloty Károly*, *Wagner Sándor*, *Székely Bertalan*, *Engerth*, *Geiger Péter* és mások neveit viselik. A gazdag színnyomatban kivitt borítéklap is becsü-

letére válik a magyar iparnak és szintén hozzá fog járulni ahhoz, hogy *Baróti* műve kapós ajándéknyvvé váljék. Vizsgai jutalomkönyvnek pedig alkalmasabbat alig képzelhetni, mert tartalma tanulságos, kiállítása díszes, ára pedig olcsó, diszkótésben csak 1 forint 50 kr. Megrendelhető *Lampel R.* (*Wodianer F. és Fiai*) könykereskedésében Budapest, *Andrássy-ut 21.*

VEGYESEK.

Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterre *Csáky Albin* gróf helyébe a király *báró Eötvös Lorándot*, a nagynevű báró *Eötvös József* első közoktatásügyi miniszterünk tudós fiát s a tudományos akadémia elnökét nevezte ki. *Eötvös Loránd* báró 1848-ban született, július 27-én Budapesten. Atyja *Eötvös József* báró 1848-ban az első felelős magyar kormányban Magyarország közoktatásügyi minisztere volt. Gondos nevelésben részesült. Gimnáziumi tanulmányait részben otthon, részben a kegyesrendieknel végezte. Az egyetemet Budapesten kezdte azután *Königsbergben* és *Heidelbergában* fejezte be. Kivált a természettudományok és a matematika terén, és summa cum laude nyerte el a tudori kalapot. 1871-ben egyetemi magántanár, 1872-ben rendes tanár lett. Neje *Horváth Boldizsár* leánya. A tudományos akadémia rendes tagja 1883-ban lett, *Tréfort* halála után pedig elnökévé választott. Élénk részt vett legutóbb az egységes középiskola ügyében tartott ankéteken s azokon nem *Csáky* álláspontján volt. Majdnem bizonyos, hogy a közoktatás terén nem az elődje által követett utakon fog haladni, a mi bennünk működése iránt már eleve bizalmat ébreszt. A tanítók barátja. Így a többi között a fővárosi tanítók turista osztályának egyedüli alapító tagja s több ízben körükbe leereszkedett.

Az országos közoktatásügyi tanács megtartotta évváró teljes ülését, melyen felolvasták és egyhangulag tudomásul vették a tanács rendes évi jelentését. Ugyanazon dolgok vannak e jelentésben megírva, miket a tanács minden évben felvesz jelentésébe és amiket bizonyára minden tag kívülről tud. A tanács természetesen figyelemmel kísérte az összes paedagógiai kérdéseket, állandó összeköttetésben áll az iskolákkal, nem elvont elméletek szerint teljesítette tantervi munkálatait, hanem kikérte az iskola-férfiak tanácsát is. Végül a tankönyv-bírálatokkal megbízta a vidéki tanférfiakat is.

Egészségügyi intézkedés. A belügyminiszter egy igen üdvös s ép oly fontos rendeletet adott ki a difteritiszből felgyógyult gyermekeknek iskolába való bocsátása tárgyában. Igen gyakran megtörténik ugyanis, hogy a difteritiszből felgyógyult tanulókat már egy-két hét múlva iskolába küldik, akkor ugyanis, a mikor a betegség még nem vesztette el teljesen fertőző képességét. A belügyminiszter tehát szigorú utasítást adott ki, a mely szerint difteritiszből felgyógyult gyermekeket a felgyógyulás után csak négy hét után szabad iskolába bocsátani.

Az évvizsgák. A »Népnevelők budapesti egyesületé«-nek paedagógiai szakosztálya igen látogatott gyűlésen az évvizsgák kérdésével foglalkozott s örömmel konstatáljuk, hogy a felszólalók egyike sem nyilatkozott a vizsgák elvégzése mellett, hanem igenis az iskola, tanítók és gyermekek érdekében fentartandónak óhajtik, kijelentvén mégis, mily irányban volnának azok módosítandók. Hosszu vita után a szakosztály a következőkben állapodott meg: 1. Az évi záróvizsgák ezután is fentartandók. 2. A záróvizsgák nem ellenőrző, hanem ünnepélyes jellegűek legyenek. 3. A vizsgát a tanító maga vezesse s abba beavatkozást senkinek sem engedjen. 4. A vizsgát anyaga megállapítandó, és 5. A záróvizsgákkal egyidejűleg záróünnepély is tartassék.

A székesfőváros tanítóinak fizetése végre az óhajtott kedvező irányban lett megoldva. Ugyanis e hó 13-án tartott a főváros rendkívüli közgyűlést a melyen az előterjesztett háromféle javaslat közül a tanítókra legelőnyösebb tanácsi javaslat egyhangulag lett elfogadva. E szerint a fővárosi tanítók fizetése a jövőben a következő: segéd-tanító évi fizetése 600 forint; III-adfoku rendes tanítóé 600 frt és 200 frt lakbér; II-odfokué 800 frt és 240 frt lakbér; I. foku tanító kap 1100 frt fizetést, 330 frt lakbért és 110 frt ötödéves kárpótlékot, mely korpótlék mint törzsfizetés a nyugdíjba is betudatik. Az igazgató fizetése: 1400 frt, 420 frt lakbér (vagy szabad lakás) és 140 frt ötödéves korpótlék. Ezekon kívül még sok oly üdvös intézkedést tartalmaz a javaslat, melylyel a főváros tanítótsága teljesen meg lehet elégedve. Üdvözljük az e téren is jó példával előjáró fővárost.

Tanítók mint iskolalátogatók. Sebeszta Károly temesmegyei kir. tanfelügyelője meggyőződést szerzendő a megyei népiskolák tananyagának feldolgozásáról, a rendes iskola látogatásokon kívül, a melyeket évközben tett, most a záróvizsgákra egyes községekbe kölcsönösen tanítókat küld ki, kik a tapasztalt eredményről neki referálni tartoznak.

Tanítók utazási ösztöndíja külföldre. Nem nálunk, hanem Franciaországban. A »Departement du Nord« törvényhatósága f. évre 1500 forintot szavazott meg 5 olyan departement-beli tanító részére ösztöndíjra, a kik a német vagy angol nyelvet gyakorlatilag elsajátítani óhajtván, a nyári szünidőt Német-, illetőleg Angolországban tölteni hajlandók. Ezek az ösztöndíjasok külföldi tartozkodásuk alatt tartoznak pontos naplót vezetni, melyben feljegyzik az illető idegen nyelven észleleteiket, s szerzett benyomásaikat; hazajövetelükkor egy bizottságnak utazásukról be kell számolniok s az illető idegen nyelvből még gyakorlati vizsgálatot is kell tenniök. S ha a bizottság netán az elért eredményt elégtelennek tartja, a kapott ösztöndíj visszafizetendő.

Az „Aradvidéki Tanító-Egylet“ legutóbbi ülésén az »Aradi fiók-bizottság« következő javaslatát fogadta el, kimondva egyben, hogy a hazai társ-egyleteknek is megküldi azt tárgyalás czéljából: a) a legközelebbi országgyűlési képviselő választá-

sok alkalmával a választási kerületek tanítói tömörülvén, egyesült erővel oda hassanak, hogy a kerület képviselő-jelöltje vegye fel programjába a tanítók 600 frt fizetés minimumát, a járási tanfelügyelet szervezését, a nyugdíj jogosultság idejének 30 évre leendő leszállítását és a szolgálati pragmatikát; b) ugyancsak egyesült erővel hassanak oda, hogy a legközelebbi országgyűlési képviselő választás alkalmával 1—2 tanító képviselővé választassék; végül c) keressék meg ezen ügyben az országos bizottság azzal, hogy a saját hatáskörében is hívja fel és buzdítsa a hazai tanító egyleteket a fönnebbi pontokban foglalt javaslat támogatására.

Rövid hírek. Bezárt iskola. A főváros tanácsa a dohány-utczai elemi iskolát bezáratta, mert a rozszant falak bedőléssel fenyegettek; ez idén a záróvizsgák is elmaradtak. — **Felfüggesztett segéd-tanfelügyelő.** Torontálmegye másodtanfelügyelőjét Románetz Bélát a megye fegyelmi választmánya hivatali hanyagság miatt állásától elmozdította. A P. H. e. híret nem értjük, mivel egy segéd-tanfelügyelőt mint állami tisztviselőt a megye el nem mozdíthat. — **Néptanítók nem fizetnek utadót** a keresk. miniszter 1893. 8391. sz. rendelete értelmében. A mennyiben az 1891. 92. 93. évekre rájuk kirovatott volna, leirandó; ha pedig már be is fizették, nekik visszafizetendő. E hirrel számtalan érdeklődő tudakozódását elégitjük ki. — **Két jubileum.** Sándor Mózes udvarhelymegyei és Keresztes József szilágymegyei kir. tanfelügyelők tartották a mult hóban tanfelügyelőségük 25 éves évfordulóját. Mindkettőt még Eötvös József nevezte ki 1869-ben. — **100 esztendő s tanítóképző.** Az ungvári tanítóképző e hóban ünnepli fenállásának 100-ik évfordulóját. — **Vizsgáló öreg tanítók.** Azon felsőbb intézkedés következtében, mely szerint a képesítéssel nem bíró tanítók a jövő tanévtől állásukat veszlik, az öreg tanítók közül (akad köztük nagyapa is) igen sokan jelentkeztek tanképesítő vizsgálatra. — **A Jászberényhez tartozó boldogházai tanyán** maguk a lakosok építettek róm. kath. iskolát. — **A fővárosban** 1896-ig 40 óvodát fognak felállítani. — **Arad városa** a mult évben iskoláira 77,154 forintot költött. — **A sárosmegyei** r. k. népnevelők egyletének választmánya mult hó 28-án ülésezett. A pénztár állapota 639 forint. Örvedetes jelenség, hogy az egylet alapító tagjai közé egyes r. k. hitközségek is sorakoznak. — **Az esztergomi** óvóképezdében Komlóssy F. főtanfelügyelő elnöklete alatt tartottak a tanképesítőket. Jelentkezett 52 növendék, kik közül 48 képesítettet, 4 pedig decemberig vissza lett velve. — **Csanádmegye** tanügyi állapota nem a legrózsásabb. Így például Cs.-Apáczsa község 656 tankötelese közül csak 360 járt iskolába s a 656 tanköteles számára mindössze van — három tanító; ennyi tanerőre biz az is sok, amennyi jár.

Felelős szerkesztő: **Dr. Zelliger Vilmos.**

Főmunkatársak: **Bertalan Vincze, Cenner Lajos és Lehotzky József.**

Az 1885. évi országos kiállításon kitünő munkáért és jó ízlésért a nagy kiállítási éremmel kitüntetve.

GAVORA JÓZSEF

egyházi ruhák, szerek, társulati és templomi zászlók műintézete
Budapesten, váci-utca 17. szám.

Ajánlja dusan felszerelt
egyházak és kápolnák
berendezéséhez szükséges tárgyait,
a legjutányosabb áron, a lehető leg-
szebb kivitelben, úgy a római kath.
mint a keleti ritus szerint.

Nevezetesen:

**miseruhák, Ornatusok,
reverendák, czimádák,
egyházi és társulati lobogók,**

**szent szobrok,
csillárok, képek,
Monstranciák, stációképek, oltárok,
úrkoporsókat,
stb. stb.**

Régi ruhák ujítását, valamint tűz-
aranyozást és ezüstözést elvállalja és
olcsón készíti el. Arany-, ezüst- és
selyem-hímzések és himzett egyházi
ruhák nagy választékban.

Pontifikáló eszközök, Infulák.

Sternberg Ármin és Testvére
ca. és kir. szabad. hangszer-ipar
Budapest, VII, Kerepesi út 36.
Saját gyártmányu mindennemű hangszerek és azok
kellékei és alkatrészei. Mindennemű hangszerek és
zenélőművek javítása és hangolása szakszerű pontos-
sággal teljesítettik.
— Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve. —
Harmonikáról külön árjegyzék kérendő.
Zongorák javítása és hangolása pontosan teljesítettik.

CASZ. és KIR. SZABADALMAZOTT

COLUMBUS

CZIMBALOMVERŐFEJ.

A „Columbus” czimbalom verőfej megszűnteti az eddigi pamutozást és
czéznázást, valamint azoknak tompító
és kopogó hatását. — Ára a verőpál-
czákkal együtt, azoknak minősége sze-
rint: frt 2, 2.50, 3.— és 3.50. — Külön
a Columbus czimbalom-verőfejek párja
1 forint. Megrendelések postautánvé-
tellel, vagy az ár előleges beküldése
ellenében.

Harmonium-különlegességek nagy választékban.

Egyházi Érók Éarnoka.

Irta: ZELLIGER ALAJOS.

580 lap. — Ára 3 frt. (Sacerdotibus erga 10 sacra) bermentes küldéssel.
Kapható a szerzőnél Nagyszombatban, valamint lapunk kiadóhivatalában.